

Atomik Kütle Birimi (akb)

1 tane ^{12}C izotopunun kütesinin $\frac{1}{12}$ sine **atomik kütle birimi** denir. Başka bir deyişle 1 tane hidrojen atomu kütesine denir. Atomik kütle birimi **akb** ile gösterilir.

1 tane ^{12}C izotopu için,

$$\Rightarrow \frac{M_A}{N_A} \text{ gram} \Rightarrow \frac{12}{N_A} \text{ gram} \cdot \frac{1}{12} \Rightarrow \text{akb} = \frac{1}{N_A} \text{ gram olur.}$$

$$\text{akb} = \frac{\text{gram}}{N_A}$$

$$\text{gram} = N_A \cdot \text{akb}$$

ÖRNEK 41

1 tane C_2H_6 bileşiği kaç akb'dir? (H: 1, C: 12)

UYARI!

- Bağlı atom ve bağlı molekül kütleleri gram cinsinden bir molün kütesini, akb cinsinden bir taneciğin kütesini verir.

ÖRNEK 42

0,2 mol N_2O bileşiği kaç akb'dir?

(N: 14, O: 16, Avogadro sayısı: N_A)

ÖRNEK 43

0,2 mol karbon atomu içeren C_2H_6 bileşiği kaç atomik kütle birimi (akb)dir?

(H: 1, C: 12, Avogadro sayısı: N_A)

ÖRNEK 44

96 akb oksijen gazı kaç tane atom içerir? (O: 16)

ÖRNEK 45

- I. 1 tane SO_3
- II. 48 akb CH_4
- III. $\frac{80}{N_A}$ gram SO_3
- IV. 1 gram CH_4
- V. 0,02 mol H_2

Yukarıda verilen maddelerin kütlelerini kıyaslayınız.

(H: 1, C: 12, O: 16, S: 32)

ÖRNEK 46

Atom kütlesi 23 olan Na elementi ile ilgili;

- I. 1 atomunun kütlesi 23 akb dir.
- II. 1 atom-gramı 23 gramdır.
- III. 1 gramında $\frac{6,02 \cdot 10^{23}}{23}$ tane Na atomu bulunur.

yargılarından hangileri doğrudur?

ÖRNEK 47

C_2H_4 bileşiği ile ilgili;

- I. 1 molekülü 28 akb dir.
- II. 1 molekülü $\frac{28}{N_A}$ gramdır.
- III. 1 gramı $\frac{N_A}{28}$ tane molekül içerir.

yargılarından hangileri doğrudur?

(H: 1, C: 12, Avogadro sayısı: N_A)

- A) I, II ve III   B) II ve III   C) I ve III
D) Yalnız II   E) Yalnız III

FORMÜL BULMA

Bileşikler formüller ile gösterilir. Bir bileşiğin kimyasal formülü, o bileşiğin yapısını oluşturan elementlerin cinslerini ve atomlarının bağlı sayılarını verir. Molekül yapıları bileşiklerin üç tür formülü bulunur. Bunlar; basit formül, molekül formülü (gerçek formül) ve yapı formülü (bağ yapılarını gösteren)dür. İyonik bileşiklerin molekül denilen bağımsız birimleri yoktur. Bu nedenle bileşiğin yapısındaki iyonların en basit oranını gösteren “**formül birimi**” incelenir.

1. Basit Formül (Kaba Formül, Ampirik Formül)

- 1 molekülü oluşturan atomların cinsini ve bağlı sayılarını, kısaca atomlarının sayıca birleşme oranlarını (mol sayılarının oranını) veren formüldür.
- Basit formülün bulunması için, bileşiği oluşturan elementlerin mol sayıları bulunur ve en küçük tamsayılarına çevrilir.

Basit formülü bulmak için genellikle;

- Bileşiği oluşturan elementlerin, kütlece birleşme oranı ve atom kütleleri (veya atom kütlelerinin oranı) **veya**
- Bileşiği oluşturan elementlerin, kütleleri ve atom kütleleri **veya**
- Bileşiğin kütlece yüzde bileşimi ve elementlerin atom kütleleri (veya atom kütleleri oranı) **veya**
- Bileşiğin molce yüzde bileşimi **veya**
- Bileşikteki atom veya mol atom sayılarının oranı özelliklerinden birisinin bilinmesi gerekir.

2. Molekül Formülü

- 1 molekülü oluşturan atomların cinsini ve gerçek sayılarını veren formüldür.
- Molekül formülü; basit formülün tam katlarıdır. Molekül formülünü bulmak için çoğu durumda basit formülün bulunması gerekir. Sonra;

(Basit formülün mol kütlesi) . n = Molekülün mol kütlesi

$$(\text{Basit formül}) \cdot n = \text{Molekül formülü}$$

(n = 1, 2, 3, ... gibi tamsayıdır.) işlemleri sonunda molekül formülü bulunabilir. n = 1 ise; basit formül ile molekül formülü aynıdır.

Madde: Su (H₂O)

Basit formülü: H₂O

Su molekülü, her O atomuna karşılık 2 H atomu içerir.

$$\left(\frac{\text{O}}{\text{H}} \text{ atom sayıları oranı } \frac{1}{2} \text{ dir.} \right)$$

Molekül formülü: H₂O

Bir su molekülü, 2 tane H ve 1 tane O atomu içerir.

Madde: Etan (C₂H₆)

Basit formülü: CH₃

Etan molekülü, her C atomuna karşılık 3 H atomu içerir.

$$\left(\frac{\text{C}}{\text{H}} \text{ atom sayıları oranı } \frac{1}{3} \text{ tür.} \right)$$

Molekül formülü: C₂H₆

Bir etan molekülü, 2 tane C atomu ve 6 tane H atomu içerir.

Molekül formülünü bulmak için genellikle;

- Bileşiği oluşturan elementlerin, kütlece birleşme oranı ve atom kütleleri ile bileşiğin mol kütlesi **veya**
- Bileşiğin kütlece yüzde bileşimi ve mol kütlesi ile bileşiği oluşturan elementlerin atom kütleleri **veya**
- Bileşiğin molce yüzde bileşimi ve mol kütlesi ile bileşiği oluşturan elementlerin atom kütleleri **veya**
- Bileşikteki atom sayılarının oranı ve bileşiği oluşturan elementler ile bileşiğin mol kütlesi **veya**
- Bileşik gaz halinde ise, NK daki özkütlesi, basit formülü ve elementlerin atom kütleleri **veya**
- Bileşiğin basit formülü, 1 molündeki veya 1 molekülündeki toplam atom sayısı özelliklerinden birisinin bilinmesi gereklidir.

3. Yapı Formülü

Bileşiği oluşturan atomların arasındaki bağları gösteren formüldür. Bileşik hakkındaki en ayrıntılı bilgiyi verir.

Örneğin, C_2H_2 bileşiğinin yapı formülü

$H - C \equiv C - H$ şeklindedir.

ÖRNEK 48

Normal koşullarda 67,2 litre hacim kaplayan C_nH_{2n-2} gazı 120 gram olduğuna göre, “n” nin sayısal değeri kaçtır? (H: 1, C: 12)

ÖRNEK 49

0,3 mol C_3H_n bileşiği 13,2 gram olduğuna göre, “n” nin sayısal değeri kaçtır? (H: 1, C: 12)

ÖRNEK 50

X_aY_b bileşiğinde elementlerin kütlece birleşme oranı

$$\frac{m_x}{m_y} = \frac{7}{20} \text{ dir.}$$

Buna göre,bileşiğin basit formülünü bulunuz.

(X: 14, Y: 16)

ÖRNEK 51

0,5 mol N_xO_y 38 gramdır. Bileşiğin 0,3 molünde 0,9 mol oksijen atomu vardır.

Buna göre azot oksidin formülü nedir? (N: 14, O: 16)

ÖRNEK 52

Fe_xO_y bileşğinin kütlece %30'u oksijen atomudur.

Buna göre, bileşğın basit formülünü bulunuz.

(O: 16, Fe: 56)

ÖRNEK 53

Bir hidrokarbon bileşğinin kütlece %80'i karbon atomudur.

Bu bileşğın 0,5 molü 15 gram olduğuna göre, molekül formülünü bulunuz. (H: 1, C: 12)

ÖRNEK 54

Bir hidrokarbon bileşğinin kütlece %10 u H atomu olduğuna göre bileşğın basit formülü nedir?

(H: 1, C: 12)

ÖRNEK 55

0,2 molü 6 gram olan hidrokarbon bileşğinin basit formülü CH_3 olduğuna göre, molekül formülü nedir?

(H: 1, C: 12)

MOL ÖZET (KARIŞTIRILAN KAVRAMLAR)

➤ 1 mol X_aY_b gazı için;

= N_A tane moleküldür.

= a mol X atomu içerir.

= b mol Y atomu içerir.

= (a + b) mol atom içerir.

= a· N_A tane X atomu içerir.

= $M_A = (a·X + b·Y)$ dir.

= (a + b)· N_A tane atom içerir.

= NK'da (0°C, 1 atm) 22,4 L hacim kaplar.

= OK'da (25°C, 1 atm) 24,5 L hacim kaplar.

$$\rightarrow n = \frac{m}{M_A} = \frac{V}{22,4} = \frac{V}{24,5} = \frac{\text{Tanecik sayısı}}{6,02 \cdot 10^{23}}$$

n = mol sayısı

m = kütle

M_A = mol kütlesi

V = hacim

Atom kütlesi

Molekül kütlesi

➤ Avogadro sayısı = $6,02 \cdot 10^{23}$

➤ NK'da gaz yoğunluğu

$$d_{\text{gaz}} = \frac{M_A}{22,4}$$

➤ OK'da gaz yoğunluğu

$$d_{\text{gaz}} = \frac{M_A}{24,5}$$

➤ Gerçek kütle

$$1 \text{ tane } X_aY_b = \frac{M_A}{N_A} \text{ gram} = M_A \text{ akb}$$

$$\text{akb} = \frac{1}{N_A} \text{ gram}$$

$$\text{gram} = N_A \text{ akb}$$

N_A : Avogadro sayısı

➤ 1 tane X_aY_b bileşiği;

$$= \frac{M_A}{N_A} \text{ gramdır.}$$

$$= M_A \text{ akb'dir.}$$

$$= a \text{ tane X atomu içerir.}$$

$$= (a + b) \text{ tane atom içerir.}$$

atom-gram
molekül-gram
mol molekül
iyon-gram } mol demektir.

$xN_A = 1 \text{ mol } X_aY_b$
bileşiği demektir.

➤ 2 mol C_3H_6 gazı için (H: 1, C: 12)

= 2 mol moleküldür.

= 2 x 3 = 6 mol C atomu içerir.

= 2 x 6 N_A = 12 N_A tane H atomu içerir.

= NK'da 2 x 22,4 = 44,8 litre hacim kaplar.

= 2 x 36 = 72 gram C atomu içerir.

= 2 molekül-gramdır.

= OK'da 2 x 24,5 = 49 litre hacim kaplar.

= 2 x 42 N_A akb = 84 N_A akb dir.

$$1 \text{ tane } C_3H_6 = \frac{42}{N_A} \text{ gram} = 42 \text{ akb.}$$

= 3 tane C atomu içerir.

= 6 tane H atomu içerir.

= 9 tane atom içerir.